

13 ODPOVEDÍ PRE IGORA TIMKA

12

Málokedy je volanie také naliehavé, také vytrvalé, také neúprosné, také neprehliadnuteľné a také úpenlivé, ako keď vychádza z hrdla talentovaného básnika, skutočného génia svojich čias. Keď skvelý duch prahne po odpovediach, je to ako keď sa šíp z pravej švédskej ocele prevrtáva brnením otupenosti nás priemerných, ako milióny spermii neomylné smerujúcich k obdarenému vajíčku zjavenej Pravdy. V momente, keď som sa začal nádejať, že srdce poetovo našlo svoj pokoj a jeho myseľ sa prestala zhrýzať túžbou po poznaní, začul som to volanie opäť. Z rádia vo výťahu, v situácii celkom banálnej, ma oslovil ten hlas, zvonivý a mohutný, tak ako mnohokrát predtým. Vedel som, že tentoraz nemôžem ustúpiť, že toto volanie po Pravde, tak jasne formulované do jednoduchých a zdanlivo triviálnych otázok, musí byť konečne vyslyšané. Musia prísť odpovede a ja som sa rozhodol, tak ako som sa rozhodnúť mal. Tu teda, milý Igor Timko, pokúsil som sa najlepšie, ako som vedel, odpovedať aspoň na tie najdôležitejšie z otázok, ktoré si dokázal vtesnať do úžasných troch minút nefalšovaného košického popu.

1 Čím to je, že rieka do mora sa vlieva?

Som rád, Igor, že začínaš ľahšími otázkami. Myslím, že aj sám by si na to prišiel, veď ak ste aj na konzervatóriu fyzike veľa nedali, v Zlatej bráne hádam bola nejaká pesnička s touto tematikou. Môže za to gravitácia a vďaka nej si rieky obľúbili tiecť dole kopcom. I keď sa ti z pohľadu ponad Latoricu môže

stať, že ide po rovine, v skutočnosti je to dole kopcom. A keď už idú rieky dole a dole, tak dôjdu až k tomu, čo je najnižšie: k moru. Ak by si však pred nejakým morom vykopal dost veľkú priekopu, čo by sa ti pri mobilizácii všetkých tvojich fanúšikov mohlo podariť, rieka by nestiekla do mora, ale rovno do tej priekopy.

2 Čím to je, že ten, čo nevie spievať, spieva?

To už je ťažšia otázka. Odpoveďí je toľko, čo zreých klasov na pšeničnom poli – a všetky môžu byť správne. Nepatrí sa však byť taký krutý k spevákom len preto, že nevedia spievať. Akoby za to niekto mohol, že nemôže spievať. Prejav svoju zhovievavosť a buď v tomto žiarivým vzorom svojim fanúšikom. Aj oveľa horšie veci sa predsa dejú vo svete. Sú trebárs kapely, čo hrajú a vydávajú albumy, a pritom znejú ako nepodarené odvary svojich socialistických vzorov spred dvadsiatich rokov. No veril by si tomu?

3 Čím to je, že mladí netúžia byť múdri?

Igor, skromnosť, ktorá z teba hovorí, je... ach, až priveľká. Veď ty sám najlepšie vieš, koľko albumov No Name sa predalo a predáva. A sú to mladí ľudia, čo si ich kupujú. Čo už môže byť lepším dôkazom ich neskrotnej žiadze po múdrosti, ak nie strohý empirický fakt, že sa chcú za zvukov dušu povznášajúcich harmónií učiť od tých najdokonalejších? Nie, nie, určite nemôžeš túto otázku myslieť vážne.

4 Čím to je, že ženy ukryté sú v púdri?

Teda, majstre, hlboko sa skláňam pred touto metaforou. Myslí, že od čias „skoč do kabáta“ som na lepšiu v slovenskej hudbe nenarazil, je však pravda, že ešte stále nemám napo-

čúvané albumy Desmodu. Ale k veci. Ženy sa maľujú, aby boli pekné. Pekné chcú byť, aby sa páčili. Zvláštnosť života ťažko vyjadriteľná slovami je však v tom, že sa chcú páčiť nie ostatným, ale predovšetkým samy sebe. Problém nastáva, ak im ich obľúbený chlap povie, že sa mu nepáčia. Vtedy sú z toho nešťastné, a to napriek očividnému faktu, že samy sebe sa celkom páčia. Osobne tomu pramálo rozumiem, nuž ale nie ja, lež ty si tu básnik života a muž zo snov obyvateľiek dievčenských internátnych škôl a nápravno výchovných zariadení.

5 Čím to je, že Mesiac so Slnkom sa strieda?

V skutočnosti sa, milý Igor, striedajú akurát tak futbalisti, hokejisti a ponožky medzi sebou, aj to len v prípade núdze, keď práčka nefunguje viac ako tri týždne. Mesiac so Slnkom sa nestriedajú. Slnko sa nehýbe vôbec a Mesiac okolo neho obieha zároveň s tým, ako obieha okolo Zeme. Že sa striedajú, sa ti zdá len preto, že raz je s tebou Zem otočená k jednému a raz k druhému. Ale ak sa počas koncertu budeš chvíľu pozeráť na gitaristu a potom chvíľu na bubeníka, tiež to neznamená, že by sa striedali. I keď teoreticky by sa mohli a nikto by si to nevšimol.

6 Čím to je, že na Zemi blahobyť a bieda?

Je to tým, že bohatstvo do svojich rúk chamtivo kumuluje úzka vrstva boháčov vlastniaca výrobné prostriedky a vykorisťujúca široké masy bezmocných chudobných pracujúcich. Tento systém spôsobuje, že bohatí vykorisťovatelia majú veľa peňazí a chudobní pracujúci majú akurát tak veľa detí. Ber to však z tej lepšej stránky. Bohatí vykorisťovatelia si tvoje albumy kupujú a tá zasraná bedač proletárska si ich nelegálne napáľuje.

7 Čím to je, že leto nenávidí jeseň?

Priznávam, drahý môj, že vôbec netuším, kam týmto mieriš. Počas svojej takmer 29-ročnej praxe som nespozoroval ani jeden prípad otvorenej nenávisťi medzi oboma ročnými obdobiami. Je možné, že leto nenávidí jeseň len veľmi skryto, ale, žiaľ, toto neviem potvrdiť ani vyvrátiť. Si si istý, že si sa nechcel spýtať niečo iné, čo by sa ti rýmovalo s ďalšou vetou? Napríklad: „Čím to je, že v lete chytím pleseň?“

8 Čím to je, že kritik nenapíše pieseň?

Tiež zaujímavá otázka! Viem, nie je to slušné, ale dovoľ mi odpovedať protiotázkou: Čím to je, že obrábač kovov nespraví poriadne resekciu slepého čreva? A ver tomu, že keď tomu obrábačovi po resekcii zabudnú v bruchu nožnice a sadu tampónov, bezpečne to spozná. I keď je pravda, že sám by si tú operáciu aj tak nespravil lepšie.

9 Čím to je, že dym z cigarety stúpa?

Ďalšia fyzikálna otázka – zdá sa, že knižka Ako funguje svet by pre teba nemusela byť až takým zlým darčekom. Dym z cigarety stúpa, pretože je teplejší ako okolitý vzduch a teplý vzduch sa vždy derie nahor. Ak si to chceš odskúšať v praxi, sprav stojku a prdni si – podľa všetkého by si to nemal vôbec cítiť.

10 Čím to je, že husle rozozvučia iba sláky?

Niet nad praktické príklady. Igor, vezmi do pravej ruky husle, prípadne popros niektorého z desiatok bratov, aby ti ich na chvíľu podržal. Uisti sa, že pri sebe ani ty, ani žiadny z bratov nemáte žiadny slák a potom do strún huslí jemne dobní ľubovoľným z prstov. Rozoznali sa, však? A rovnako by zneli,

keby si ich hodil o zem, alebo sa nimi nechal od bratov ovaliť po hlave. Niektoré veci treba prosto len skúsiť.

11 Čím to je, že lietať nedokážu ľudia, ale vtáky?

Krídla umožňujúce vztlak, duté kosti redukujúce hmotnosť, aerodynamicky tvarované telo šetriace energiu a odvaha hodiť sa z kandelábra, kombinovaná s pevnou vierou vo vlastné schopnosti účinne použiť aspoň niektoré z vyššie uvedených vrodenných predispozícií na lietanie. To je tá lúčavka kráľovská, zaručene rozpúšťajúca tvrdé jadro problému prirodzenej aviatiky.

12 Čím to je, že maliar uznania sa dočká, až keď zavrie svoje oči?

Ľahká odpoveď! Preto, lebo vo výtvarnom umení rovnako ako v hudbe platí, že skutočným umelcom všetko uznanie počas života vyžerú všelijakí povrchní prízemní čarbali a kvákali, produkujúci kolotočárske melódie a gýčové obrazy pre osprosťené masy. Príklady, keď si ľudia obľúbia niečo hodnotné, sú veľmi zriedkavé. Osobne si myslím, že okrem tvojej hudby a Rapošových filmov na Slovensku nič také ani neexistuje. Ale to je len môj veľmi subjektívny názor, rozhodne by som sa nechcel dotknúť fanúšikov IMT Smile, Elánu a Ibrahima Maigu.

13 Prečo sú veci tak, jak sú?

Ach, Igor, musím uznať, že aj keby tvoja pieseň obsahovala len túto jedinú otázku, bola by hodná nekonečnej priazne. Áno, teraz si hlboko načrel. Filozofické hlavy hľadajú odpoveď na rovnakú otázku tisícky rokov, píšú elaboráty, míňajú granty, utiekajú sa do samoty uprostred lesov, a ty dokážeš rovnaký problém s dych vyrážajúcou jasnosťou predostrieť priamo

z rádia, tak aby aj cnostná trinástročná panna objímaná mohutnými pažami svojej životnej lásky uprostred diskotékoveho parketu Domu kultúry vo Svidníku pocítila obrovskú ťarchu týchto slov. Ale aby som sa ti okrem bezbrehého pochlebovania pokúsil aj odpovedať. Veci sú také, ako sú, pretože tak, ako sú, spĺňajú dva podstatné princípy. Prvým je princíp neprotirečenia. V súčasnej konfigurácii všehomíru si v ňom nič neprotirečí, lebo keby si protirečilo, nemohlo by to fungovať ani tak, ako to funguje. A druhým je princíp dostatočného dôvodu. To znamená, že existuje nejaký pádny dôvod, prečo veci sú práve tak, ako sú, a nie nejako inak. Keby tento princíp nebol dodržaný, boli by veci nie tak, ako sú, ale inak. Dôvodom môže byť to, že potom by si musel spievať „A prečo veci nie sú, jak sú, ale inak sú?“, čo by si jednak v koncertnom vytržení nemusel ustáť s dychom a jednak by to zbytočne natahovalo celú pieseň a netrpezliví rádióvi moderátori by ti do nej skákali výzvami na telefonický kontakt s poslucháčmi.

A to je všetko! Dalo to veľa práce, ale som presvedčený, že nebola márna. Teraz, keď už poznáš odpovede na všetky tvoje otázky, azda už nebudeš cítiť nutkavú potrebu neustále sa ich pýtať a rovnako to pochopia aj spriaznení rádióvi dramaturgovia. Že si to ty, nemusíš mi ďakovať, bohato postačí, že ak najbližšie nebudeš niečo vedieť, spýtaš sa priamo, trebárs mailom, alebo telefonicky, alebo faxom, alebo potrubnou poštou, alebo prídeš osobne, ale v žiadnom prípade o tom nenapíšeš ďalšiu pesničku.

S úctou tvoj
RADOŠLAV

“TEN PHELPS MA TAK STRAŠNE SERIE!”

Pred tým, ako Michael Phelps skončil so súťažným plávaním, vyhral 22 olympijských zlatých a bezpočet ďalších významných ocenení. Spomedzi tých, ktorí končili za ním, vynikal skvelý maďarský plavec László Cseh, ale kto si ho dnes pamätá? Preto som mu vtedy, po olympiáde v Pekingu venoval tento článok.

Michaela Phelps sa poznajú všetci (brať s rezervou, nieže hneď otvoríte okno a začnete kričať, že vy ho nepoznáte). Dokonalá hračka prírody, už na prvý pohľad kombinácia človeka, žraloka, banského rýpadla a spolužiakovho brata prezývaného „Plachta“. Vylejte niekam trochu vody a kým idete po večeť, on v tom zapláva svetový rekord. Prototyp superšportovca. V čase, keď druhý v poradí dohmatáva do cieľa, Phelps je už suchý, vlasy vyfénované, uši vyčistené tyčinkou. Absolútny fenomén a legenda, Chuck Norris medzi športovcami. Olympijské medaily mu balia rovno v balíčkoch po desiatich a na stupňoch víťazoch trávi viac času ako väčšina bežných ľudí v práci. Michaela Phelps bezhranične obdivuje celý svet, teda až na pár ľudí, ktorých musí neskutočne srať.

Predstavte si, že sa narodíte v Maďarsku a voláte sa *László Cseh*, čo je teda dosť nešťastné meno ešte aj na Maďara. Frustráciu sa snažíte prekonať živým záujmom o šport. Máte predpoklady na plávanie a tak plávate. Trénujete každý jeden boží deň, od detstva furt v bazéne, kožtičky na prstoch dávno zošúverené, ale vy sa ešte furt čľapkáte od jedného

okraja k druhému a potom zasa nazad, jak taký nadrogovaný lachtan. Ukáže sa, že vám to plávanie ide. Preto ním strávite celú pubertu a dospievanie. Vaším jediným kamarátom je despotický tréner, a aj keď priebežne stretávate veľa žien v plavkách, od pása nahor všetky vyzerajú ako dopravná značka „daj prednosť v jazde“, alebo aspoň majú nonstop zakvačený štipec na nose. Skrátka, príšerný život, ale vy sa nevzdávate, pretože jedného dňa chcete vyhrať olympiádu. Presne to isté si povieť vždy, keď začínate pochybovať, napríklad keď každý rok nájdete pod stromčekom froté uterák a gumenú kúpaciu čapicu. S príchodom prvého ochlpenia začínate vyhrávať okresné prebory, neskôr pokoríte celú župu a v čase keď sa už musíte pred každým pretekom oholiť do hydrodynamického hladka, ste najlepší v celej svojej rodnej krajine. Sen, pre ktorý ste to všetko robili, sa začína plniť. Z majstrovstiev Európy sa vraciate v pozícii najväčšieho maďarského importéra farebných kovov a pred olympiádou zdvojnásobíte tréningové dávky. Pricestujete do Pekingu, šupsnete do plaviek, postavíte sa na štart, z rozplavby postúpate do semifinále, zo semifinále do finále a tam ho stretnete. Stojí pri štartovacej kocke a rukami, čo by poskytli dostatočný vztlak aj trojpodlažnému boeingu, čechrá hrivy divákov sediach v najvyššom rade hľadiska. A vtedy pochopíte, že ste sa zle narodili. Z troch finálových pokusov skončíte trikrát druhý a po návrate vynadáte rodičom, prečo vás nemohli splodiť o desať rokov neskôr. Lenže nič vám to nepomôže. Kto to mohol tušiť, že práve vám to vyjde na Phelpsá?

„Isten verné már meg aszt a Phelps gyereket!” zabohujete si, ale uľaví sa vám len na chvíľku.*

Sen o olympijskom zlate by bol reálnejší, keby ste sa vkašľali na plávanie a absolvovali rekvalifikačný kurz na nejakú inú disciplínu. Najlepšie na takú, kde sa v štartovnom poli nemotajú produkty utajených laboratórií génového inžinierstva. A aby toto všetko platilo, nemusíte byť len nešťastný László Cseh. Môžete sa vcítiť do kože ľubovoľného plavca zo svetovej extratriedy, ktorému Michael Phelps dáva jasne najať, že všetky obete, odriekanie, zničené kĺby a premárnené detstvo boli úplne zbytočné.

Musí to byť strašné prekliatie osudu, keď je celá jedna generácia plavcov odsúdená na napínavé súboje o druhé miesto. Možno by na to mohla plavecká federácia a MOV nejako reagovať. Napríklad pridať nové disciplíny: „200 metrov polohové preteky bez Phelpsa“ a „400 metrov motýlik bez Phelpsa“. A tak ako teraz v televíznom prenose ponad plavcov beží čiara ukazujúca svetový rekord, bežala by tam ešte tri metre pred ňou čiara ukazujúca, ako by to zaplával Phelps, keby nešťastnou náhodou neostal zakaždým vymknutý v šatni. Ak by sa mu predsa len zažiadalo spoločného pobytu v bazéne s ostatnými pretekármi, mohli by ho používať rovnako, ako sa používa figurína zajaca na pretekoch afgánskych chrtov. Phelps týmto spôsobom v podstate funguje už od olympiády v Aténach, ale aspoň by neoberal ostatných o zlaté medaile, však on ich už ani nemá kam dávať. Ešte by sa mu mohlo aj horšie stať. Napríklad sa všetci ostatní dohodnú a po výstrele štartéra ostanú na mieste, však nech si ten šialenec pláva, keď ho to tak baví.

Možno teraz, keď už je Phelps najlepším olympionikom všetkých čias, sa na to celé zo súcitu s kolegami vykašle aj sám. Bolo by to od neho pekné gesto, lebo aj tak ho nič lepšie už nečaká. Už nemôže vyhrávať, môže už len splniť svoju obvyklú normu a stačí, že raz zaspí pár minút na štarte, skončí tesne druhý a hneď ho budú všetci vláčiť po médiách. Dosť, že ho vláčia už teraz, aby zistili, čo za drôžky to vlastne berie, že sa nedajú odhaliť. Jedného pekného dňa povie dosť, vyzlečie si svoj dokonalý ľudský preoblek a nechá sa trénerom premiestniť nazad do širého oceánu, kam spolu so všetkými ostatnými delfínmi patrí.

** Vďaka Ferovi za preklad.*

IKEA JE ŽIVOT SÁM

Je niečo fascinujúce na nábytku IKEA. Niečo, čo IKEA oddeľuje od ostatných obchodov a keď sa súdny človek doplazí k jej prahu, okamžite zabudne na nábytkárske zločiny, ktoré predtým videl vo všelijakých Galanoch a iných výpredajoch kulís z televíznych inscenácií Slovenskej televízie, nakrútených v polovici 80. rokov.

Niekoľko posledných víkendov som prežil v IKEA. Nechal som tam dosť výplat na to, aby som si ju prechodil od sedačiek až po kúpeľňové doplnky a pocit onoho čarovného niečoho sa mi do hlavy zavrtal hlbšie ako novembrový sycher. Začal som to riešiť, už len preto, že nie som prvý, komu sa to stalo. O fascinácii IKEA kedysi písali Peter Pišťanek, Maxim E. Matkin a ešte aj do Klubu bitkárov sa dostala. Je to v tom, že každá prkotina tam má svoje meno? Je to v jahodách so šľahačkou v tamojšej vývarovni? Je to v tvrdo vydrezúrovanej ochote zamestnancov? Je to v tom, že ten nábytok je skrátka lepší ako inde za podobné peniaze? Alebo je v niečom celkom inom a pravdu dokáže odhaliť jedine Štefan Hríb, ak o tom tri hodinky pohovorí s farárom, mníškou, profesorom teológie, zástupcom KDH a makakom-rézusom obráteným na kresťanskú vieru?

Chvíľu som favorizoval každú z možností. Napríklad tie mená. Dobré mi robí, ak môžem návšteve vymenovať všetky, ktoré som už svojpomocne zložil, ale v tých menách to podľa

mňa nie je. Ani v zamestnancoch, i keď málokto by sa za reklamáciu ospravedlňoval dlhšie ako oni. Je to v systéme, ktorý IKEA používa. Kúp si rozložené, doma vysyp na dlážku milión dielikov, zober do ruky návod a poskladaj ako lego. Tento systém nielenže funguje. On je úžasnou paralelou života, ba možno je životom samotným. IKEA je dielo Božej prozreteľnosti viac ako ktokoľvek z nás. V návode na zloženie hociktorej skrinky je napísaná celá Biblia, a v obrázkoch! Vo všetkom, od kuchynského stola po posledný zásuvkový diel, sa ukrýva presne toľko slobodnej voľby a nezvratnosti osudu zároveň, koľko je ho ukryté v človeku samotnom.

Svoj cieľ vidíte v predajni ako zjavenie krásneho sna o budúcnosti. Doma vidíte už len dosky, matice, skrutky, upínaky, držadlá a maličký ohnutý kus šesťhranu ako svoj základný a jediný pracovný nástroj. Filozof by ho zval organonom, bežný človek tomu hovorí obojstranný imbusák. Váš sen je rozbitý v miliardách možností, podaktorí prestávajú veriť v možnosť jeho existenciu. Dá sa začať od veľkých dielov, dá sa začať od tých najmenších. Môžete ísť podľa návodu a ten vás za ručičku dovedie až k výsledku, ale rovnako dobre môžete postupovať bez neho. Beriete veci do rúk, ako keď stretávate nových ľudí a pokúšate sa ich niekam zaradiť. Kombinujete uprostred fantastického dobrodružstva myslenia, predstavivosti, viery v napísané a vlastnej intuície. Niektorí rafinovane, iní hrubou silou. Niektorí s pocitom, že robí všetko inak, ako ho o to žiada nudný návod, iní s poslušnou oddanosťou nasleduje jeho papierovú autoritu. Tisíce ľudských príbehov pri tej skrinke. Vzdať to a zavolať do IKEA ako gesto dobrovoľnej rezignácie je zbabelosťou najhrubšieho zrna.

Na konci však prideme všetci k tomu istému. Úspech vyzerá pre každého rovnako. Možností neúspechu je síce mnoho, ale v závere každý tieto skrachované individuality, kníšu sa na nerovných nohách, prekrútené v nesprávnych otvoroch a doškriabané mizerným zaobchádzaním, ľahko rozozná. Málokto si, stojac nad pokope držiacim nábytkom, omámený sladkým nektárom víťazstva, uvedomí, ako konal slepo a fatalisticky. Riadený osudom nevykonan nič iné, len vôľu dákeho švédskeho dizajnéra. Mal pri tom pocit, že svoje konanie riadi celkom sám, že si necháva radiť, len keď sám chce, že to možno vďaka vlastnej domnejšej genialite zvládol rýchlejšie a elegantnejšie, ale spokojný s tým celým bude len vtedy, ak mu nakoniec uprostred izby ostane stáť presne to isté, čo mu Švédi pradávno písali do návodu.

To je úspech IKEA. Nevedome nás fascinuje tým, ako nám strašne pripomína nás samých a celé naše pachtenie sa za cieľom, o ktorom máme len nejasnú predstavu, ale zato nekonečno ciest, ako k nemu dôjsť. Možno jedného dňa, keď sa prekopeme dostatočne hlboko, objavíme na zemskom jadre nalepený štítok Designed by IKEA. Vtedy zistíme, že Boh nie je tým, za koho sme ho mali. Je jedným z mnohých zákazníkov vesmírnej (alebo nadvesmírnej) IKEA, čo si kúpil živú planétu JORD a postavil si ju do obývačky. Či postupoval podľa návodu alebo improvizoval, či je s výsledkom spokojný alebo nie, a najmä či to nemal celé náhodou hneď na začiatku reklamovať, to ostane naveky najväčšou záhadou ľudstva.

DECEMBER
2005